

Op weg naar Verordening 1107/2009 Nederland moet nog scherpe keuzes maken

Op 7 december 2010 vond de jaarvergadering van Nefyto plaats, die ditmaal als thema had: de toekomstige toelating van gewasbeschermingsmiddelen. Het blijkt dat Nederland nog scherpe keuzes moet maken om een effectief middelenpakket voor onze telers zeker te stellen.

Uit een stemming onder de aanwezigen tijdens de jaarvergadering bleek dat het merendeel vertrouwen heeft in de zonale procedure. Deze procedure is één van de belangrijke onderdelen van de Europese gewasbeschermingsverordening 1107/2009, die medio 2011 in werking treedt. Maar uit de discussie met de zaal bleek ook dat er duidelijk zorgen zijn over hoe het Nederland zal vergaan onder de Verordening. In hoeverre gaan nationaal-specifieke eisen ons parten spelen? Hoe sterk zal de positie van het Ctgb zijn in het Europese krachtenveld? Als het tegenzit op deze fronten, zou het effectief middelenpak-

ket voor de Nederlandse telers wel eens zwaar onder druk kunnen komen te staan.

Dit was de algemene teneur na een informatieve middag, die was gewijd aan de toekomstige toelating van gewasbeschermingsmiddelen in Europa en Nederland. Aanleiding voor dit thema is Verordening 1107/2009, die op 14 juni 2011 gewasbeschermingsrichtlijn 91/414 zal opvolgen. De verordening zal verandering brengen in de manier waarop toelatingsaanvragen binnen Europa worden ingediend, beoordeeld en verleend.

Centrale vraag van de middag was: wordt de toelating een speel-

veld of een strijdtoneel? En hoe pakt het uit voor Nederland? Diverse sprekers gaven hun visie op de ontwikkelingen, met Jan Mastwijk (voormalig lid Tweede Kamer) als dagvoorzitter. Een impressie.

Zonale procedure

Als eerste spreker gaat Maritza van Assen in op onder meer de zonale aanvraagprocedure. "De vraag is: komen de EU-toegelaten werkzame stoffen ook in Nederland? Bedreigingen hiervoor zijn onze nationaal-specifieke eisen, de complexe aansturing van het Ctgb en de hoge toelatingkosten in Nederland."

Maritza van Assen spreekt haar zorg uit over de nationaal-specifieke eisen. "Uit een inventarisatie door koepelorganisatie ECPA is gebleken dat Nederland hierin veruit koploper is, met name op milieugebied. Bij elkaar opgeteld zijn er in Europa veel nationaal-specifieke eisen. Als we willen dat de zonale procedure goed gaat werken, kan dit niet zo blijven."

Bart Bosveld, directeur van toelatingsinstantie Ctgb, is de volgende spreker. "De missie van het Ctgb luidt dat het Ctgb een kundige toelatingsinstantie is en een bijdrage levert aan de uitvoering van het toelatingsbeleid van Europa. Het Ctgb streeft naar een erkende toppositie binnen Europa en naar een onomstreden positie als kennis- en adviescentrum. Onze focus ligt op snelheid, transparantie, luisteren naar opdrachtgevers en communiceren met aanvragers over de voortgang van hun dossier."

Wat betreft snelheid heeft het Ctgb de afgelopen drie jaar vooruitgang geboekt, zo blijkt uit een grafiek die wordt getoond. "Wat betreft behandelingsduur zit het Ctgb bij de snelsten van Europa", meldt Bart Bosveld. "Met de doorlooptijd zitten we in het midden. Dat is niet slecht, maar het kan beter. We zijn onze organisatie nu zo aan het inrichten, dat we flexibel zijn."

In de voorbereiding op de zonale procedure is het Ctgb nu bezig haar



Vlnr: Meerten Smit, Jan Mastwijk, Maritza van Assen en Bart Bosveld.

Vertrouwen en zorgen

Tijdens de bijeenkomst werden diverse stellingen aan de zaal voorgelegd, waarover de aanwezigen via een stemkastje konden stemmen. De uitslag werd direct na de stemming getoond op het scherm. Zo gaf 61 procent van de aanwezigen aan vertrouwen te hebben in de zonale procedure en 39 procent niet. 90 procent van de aanwezigen gaf aan dat nationaal-specifieke eisen in meer of mindere mate een negatief effect zullen hebben op het middelenpakket voor Nederlandse telers.



De mening van de zaal werd gepeild door middel van stemkastjes.



Discussie met de zaal, hier met Sjaak Langeslag (LTO Nederland).

Jaarrede voorzitter Meerten Smit

Volgens traditie start de jaarvergadering met de jaarrede voor Nefyto-voorzitter Meerten Smit. Daarin schetst hij enkele belangrijke podia waarop de gewasbescherming momenteel acteert. Ten eerste dat van de wereldvoedselvoorziening. "Gaan we het redden? De oplossing voor het wereldvoedselvraagstuk zit niet in meer landbouwareaal, maar in hogere opbrengsten per oppervlakte. Gewasbescherming kan hierin een belangrijke bijdrage leveren." Het tweede podium is dat van de voedselveiligheid. "Voedselveiligheid is een moeilijk verhaal", stelt Meerten Smit. "Het verhaal vereenvoudigen kan de waarheid geweld aan doen. Dat zagen we onlangs in TROS Radar, toen daarin de Gifmeter van Weet wat je eet werd gepresenteerd (zie pagina 4). In die Gifmeter worden ranglijsten gepresenteerd waarvan de technisch-wetenschappelijke en statistische onderbouwing absoluut onvoldoende is. Dit wordt nog eens onderstreept door het feit dat de ranglijsten van de 'schoonste' supermarkten ieder jaar sterke wisselingen laten zien. Het is echt

flauwekul wat hier wordt gepresenteerd." De industrie heeft het afgelopen jaar een aantal inspanningen geleverd om gewasbescherming naar een nog hoger plan te tillen, zoals vernieuwing van het middelenpakket, het verbeteren van verpakkingen, aanpassing van zaaimachines om bijensterfte tegen te gaan, en de oprichting van het Expert Center Speciality Crops. Ook zijn er inspanningen geleverd op het gebied van veilig en verantwoord gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Meerten Smit sluit af met een vooruitblik naar 2011: "Wordt het een overgangsjaar naar een nieuwe periode? Welke beleidslijnen gaan de nieuwe bewindslieden uitzetten? Zeker is dat op 14 juni 2011 de Europese gewasbeschermingsverordening 1107/2009 in werking treedt. En dat de overheid voorbereidingen gaat treffen voor het invullen van een Nationaal Actieplan voor duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Dat moet medio december 2012 zijn ingediend bij de Europese Commissie."



Bart Bosveld (Ctgb)



Jaap Haanstra (LTO Nederland)

formulieren, termijnen en besluiten aan te passen. "Ook de tarieven horen in dit rijtje thuis", aldus Bart Bosveld. "Het Ctgb kent relatief hoge tarieven, omdat we kostendekkend moeten werken. Een Europese harmonisatie daarvan is gewenst."

Akkerbouw

De laatste spreker is Jaap Haanstra, voorzitter van de vakgroep Akkerbouw, LTO Nederland. "In de jaren negentig was er veel publieke kritiek op de gewasbescherming in de akkerbouw. De akkerbouw heeft zich die kritiek aangetrokken en daarop actie ondernomen. Anno 2010 zijn Nederlandse akkerbouwproducten residuvrij of residuarm en is de milieubelasting met 90 procent teruggebracht ten opzichte van 1998."

Jaap Haanstra vervolgt: "Wat wil de Nederlandse akkerbouw als het gaat om gewasbescherming? Het antwoord is: een gelijk speelveld,

het telen van producten met een onbesproken gedrag voor een duurzaam inkomen, en emissie-neutraal in 2030."

Wat betekent dit voor de gewasbescherming? "We willen toe naar één zonale of Europese markt voor gewasbeschermingsmiddelen. Aan de industrie vragen we nieuwe middelen die effectief zijn, selectief werken, een laag residu hebben en snel afbreekbaar zijn. Verder hebben we behoefte aan nieuwe, sterke rassen."

Volgens Jaap Haanstra heeft de combinatie akkerbouw en gewasbescherming toekomst. "Twintig jaar geleden werd nog gezegd dat de akkerbouw uit Nederland zou verdwijnen. Maar we zijn juist meer gaan produceren."

Conclusie

De middag wordt afgesloten met een discussie met de zaal. Vanuit diverse hoeken worden zorgen geuit over de nationaal-specifieke eisen en over de positie van het Ctgb. Vanuit de zaal werd ook aandacht gevraagd voor het feit dat er aan meerdere (Europees geldende) milieukwaliteitseisen moet worden voldaan, met name op het gebied van water.

Over een half jaar treedt Verordening 1107/2009 in werking. Duidelijk is dat de Nederlandse politiek nog scherpe keuzes moet maken. Daarbij moet meewegen dat hoge tarieven voor toelatingsaanvragen en een teveel aan nationaal-specifieke eisen de positie van het Ctgb onder druk zetten en verstrekken de negatieve gevolgen kunnen hebben voor het effectief middelenpakket. ■

Grondgebruik in Europa in kaart

Voor de eerste keer heeft Eurostat, het statistische bureau van de Europese Unie, een inventarisatie gemaakt van het grondgebruik binnen de Europese Unie. Uit deze studie blijkt dat ongeveer 43 procent van het grondgebied van de EU wordt gebruikt voor landbouw. In Nederland is dat 55 procent. Het Verenigd Koninkrijk en Denemarken gebruiken de meeste grond voor hun landbouw: respectievelijk 66 procent en 64 procent. Nederland staat veruit aan kop als het gaat om het percentage grondgebruik voor huizen, bedrijventerreinen, industrie, wegen, parkeerterreinen enzovoorts. Dit beslaat 37 procent van ons grondoppervlak, tegen een Europees gemiddelde van 11 procent. Het percentage bossen, bosgebieden en natuur is gemiddeld in de Europese Unie 47 procent. In Nederland is dat slechts 8 procent van ons grondoppervlak.

Meer informatie via <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Convenant loopt af

Per 31 december 2010 loopt het convenant duurzame gewasbescherming ten einde. Dit convenant werd op 10 maart 2003 getekend door de Ministeries van LNV, VROM, LTO Nederland en de Stichting Natuur en Milieu. Later traden Nefyto, Agrodix, Plantum NL, VEWIN en de Unie van Waterschappen tot het convenant toe. De Stichting Natuur en Milieu beëindigde de samenwerking in het convenant. De looptijd van het convenant werd gelijkgesteld met de planperiode van de Nota duurzame gewasbescherming. In 2011 wordt de Nota duurzame gewasbescherming geëvalueerd door het Planbureau voor de Leefomgeving. Tegelijk wordt de voorbereiding ter hand genomen van het Nationaal Actieplan voor duurzaam gebruik. Alle lidstaten van de Europese Unie zijn verplicht tot het opstellen van een dergelijk plan, op grond van de Europese Richtlijn voor duurzaam gebruik.

Ontwikkeling middelen weer duurder

De kosten voor het op de markt brengen van een gewasbeschermingsmiddel zijn in de periode 1995 tot 2008 gestegen met maar liefst 68,4 procent (van 115 miljoen euro naar 195 miljoen euro). Opvallend is vooral de stijging van de kosten voor veldproeven en registratie. De tabel maakt een en ander duidelijk.

Kosten voor het ontwikkelen en op de markt brengen van een nieuw gewasbeschermingsmiddel (in miljoen euro)

Categorie		1995	2005/2008
Research	Chemie	24	32
	Biologie	23	24
	Toxicology/milieu-chemie	8	8
Development	Chemie	14	27
	Veldproeven	14	41
	Toxicologie	14	24
	Milieu-chemie	10	18
Registratie		10	19
Totaal		115	195

Bron: Philips McDougall

Nefyto sluit zich aan bij EVO



Per 1 januari 2011 wordt Nefyto lid van de EVO. De EVO is de organisatie in Nederland die de logistieke belangen behartigt van 30.000 bedrijven die goederen te vervoeren hebben. Nefyto verwacht door middel van het lidmaatschap een betere aansluiting te krijgen met het complexe gebied van het vervoer van gevaarlijke stoffen.

Food2050

De prognoses van de Verenigde Naties maken duidelijk dat de wereldbevolking tussen 1995 en 2050 zal stijgen met 72 procent tot circa 9 miljard. Dit zal wereldwijd een zware wissel trekken op de voedselproductie, op natuurlijke hulpbronnen en op het milieu. Er ligt een opdracht om de voedselproductie te verbeteren en hulpbronnen beschikbaar te houden en te hebben, om zo de verwachte toename van de wereldbevolking te kunnen beantwoorden.

Om een gezond, open en evenwichtig online debat te hebben over de toekomst van duurzame landbouw sponsort de European Crop Protection Association (ECPA) in dit kader de website www.food2050.eu.

Claims en voeding: initieel positief, maar geloofwaardig?

In opdracht van de Taskforce Multifunctionele Landbouw heeft het bureau Motivaction een onderzoek uitgevoerd naar het potentieel van streekproducten. In het rapport dat over dit onderzoek is verschenen staan lezenswaardige zaken. Zo blijken de termen 'puur', 'echt' en 'duurzaam' begrippen te zijn die initieel een positieve connotatie met zich meebrengen. In tweede instantie roepen ze echter ook wantrouwen op. Doordat grote concerns als Unilever de termen eveneens gebruiken, worden ze minder geloofwaardig voor respondenten. De term 'duurzaam' gaat iets minder makkelijk samen met voeding, omdat de associaties vooral samenhangen met energie. Daarnaast kan duurzaam ook langdurend betekenen. Zoals een respondent aangaf: 'iets kan duurzaam zijn omdat het al honderd jaar zo bestaat. Of omdat iets heel lang meegaat. Ik vind dat niet echt bij voeding passen.'

Politiek & gewasbescherming

Hoe kijken nationale en Europese politici aan tegen gewasbescherming? Welke onderwerpen houden hen bezig? Wat zijn hun belangrijkste drijfveren als het gaat om gewasbescherming?



Jan Mulder, Europarlementariër VVD:

'Zuinig zijn op de land- en tuinbouw'



Jan Mulder: "Ik heb mij altijd sterk gemaakt voor een Europees kwaliteitskeurmerk voor Europese agrarische producten."

Wie is Jan Mulder?

"Ik ben 1943 geboren in het Drentse Diever, waar ik ben opgegroeid op het gemengd bedrijf van mijn ouders. Na de middelbare school heb ik gestudeerd aan (wat toen nog heette) de Landbouwhogeschool Wageningen. Mijn studierichtingen waren veelteelt (specialisatie veevoeding) en landbouweconomie. Na mijn studie heb ik vijf jaar in Kenia gewerkt, voor de FAO. Daarna ben ik gaan werken bij de Europese Commissie in Brussel, met als werkgebieden landbouw en ontwikkelingslanden.

Ik was geruime tijd voorzitter van de VVD afdeling Brussel en omgeving. Door die activiteit viel ik op en zodoende ben ik in 1994 gekozen als lid van het Europees Parlement. Dat ben ik nu nog steeds, met een korte onderbreking in 2009. Politiek gezien ben ik voornamelijk op Europees gebied actief. Op landelijk niveau beperkte zich dat tot mijn lidmaatschap van de JOVD tijdens mijn studententijd. Daarmee ben ik een uitzondering tussen de Europese politici, van wie de meesten eerst een nationale politieke loopbaan hebben gehad. Binnen het Europees parlement heb ik mij veel beziggehouden met de land- en tuinbouw. Momenteel heb ik een ander aandachtsgebied, te weten de Europese burgerlijke vrijheden."

Wat is uw relatie met de land- en tuinbouw?

"Ik ben opgegroeid op een landbouwbedrijf en ik heb in Wageningen gestudeerd. Ik vind dat de land- en tuinbouw een bijzondere rol vervult, omdat deze bedrijfstak ons van voedsel voorziet. In de westerse wereld zijn we gewend aan de uitpuilende schappen van supermarkten. Mede daardoor ervaren we het als vanzelfsprekend dat er altijd voldoende voedsel voorhanden is. Maar zo vanzelfsprekend is dat niet. Ik vind dat we zuinig moeten zijn

op de land- en tuinbouw. Wat betreft voedselvoorziening moet Europa in voldoende mate zelfvoorzienend zijn, zodat we altijd voorbereid zijn op slechtere tijden."

Wat heeft u met gewasbescherming?

"Als Europarlementariër is de land- en tuinbouw lange tijd mijn aandachtsgebied geweest en daardoor heb ik altijd veel te maken gehad met gewasbescherming. Ik ben ook nauw betrokken geweest bij de opstelling van de Europese gewasbeschermingsverordening, die binnenkort van kracht wordt. Op een gegeven moment dreigde de verordening zodanig uit te pakken, dat het voortbestaan van een aantal teelten werd bedreigd. Met name ook Nederlandse teelten. Zo dreigde de bloementeel helemaal te verdwijnen. Gelukkig hebben we dit weten te keren.

Een goed onderdeel van de verordening vind ik de zonale procedure. Het is te gek als een teler in Zeeuws-Vlaanderen een bepaald middel niet mag gebruiken terwijl zijn Belgische buurman dat wel mag. Dit probleem is met de zonale indeling hopelijk opgelost.

Achteraf gezien hadden we ons sterker moeten maken voor de kleine teelten. Ik heb er spijt van dat we dit niet hebben gedaan. Door de strengere toelatingseisen wordt het voor fabrikanten minder aantrekkelijk om toelatingen aan te vragen voor kleine teelten. Het zou goed zijn geweest als we voor de kleine teelten een beter resultaat hadden afgedwongen. Ik vrees dat het nu te laat is om hier nog iets aan te doen, maar ik vind het de moeite waard om het alsnog te proberen.

In de jaren dat ik mij als Europarlementariër met gewasbescherming heb beziggehouden, heb ik op dit gebied positieve ontwikkelingen gezien. De gewasbeschermingsindustrie is een innoverende bedrijfstak. Er worden middelen ontwikkeld die

met een kleine dosering werkzaam zijn en die het milieu zo weinig mogelijk belasten. Ook de spuittechniek is enorm verbeterd."

Is er binnen de gewasbescherming een onderwerp dat uw speciale aandacht heeft?

"Ik heb mij altijd sterk gemaakt voor een Europees kwaliteitskeurmerk voor Europese agrarische producten. In Europa gelden de strengste regels ter wereld als het gaat om gewasbescherming. Veel telers houden zich ook aan die regels. Dat geeft Europese landbouwproducten een waarde, die eigenlijk uitgedragen zou moeten worden. Dat kunnen we doen door middel van een Europees kwaliteitskeurmerk.

In Europa zijn er telers die zelfs nog een stap verder gaan dan de Europese regels. Bijvoorbeeld door de hele keten transparant te maken, zoals het IKB dat doet voor varkens en kippen. Voor deze producten zouden we een soort Europees 'kwaliteitskeurmerk-plus' kunnen introduceren.

Op Europees niveau wordt positief tegen het idee van een kwaliteitskeurmerk aangekeken, maar bij de individuele lidstaten ligt dit moeilijker. Waarom dat zo is, weet ik niet precies. Wellicht dat bepaalde lidstaten concurrentie vrezen van de lidstaten die het beter doen."

Hoe ziet de gewasbescherming in Europa er over tien jaar uit?

"Ik denk dat het systeem van zonale procedures dan goed loopt. Maar ik ben wel bang dat het aantal werkzame stoffen afneemt tot een zodanig niveau, dat verschillende teelten te kampen krijgen met een te smal effectief middelenpakket. Met het opstellen van de verordening hebben we een aantal regels ingevoerd die de innovatie en het effectief middelenpakket wel eens te zwaar onder druk zouden kunnen zetten. Daar maak ik me zorgen over." ■

Glastuinbouw werkt aan nagenoeg nulmissie

OP WEGG komt met plan van aanpak

Samen met enkele andere partijen is Nefyto actief betrokken bij het programma OP WEGG. Dit programma heeft als doel de emissie van gewasbeschermingsmiddelen vanuit de glastuinbouw naar het oppervlaktewater terug te brengen tot nagenoeg nul.

OP WEGG staat voor Waterwerk-groep Emissies Gewasbeschermingsmiddelen vanuit de Glastuinbouw. De deelnemende organisaties zijn nVWA, VROM, Productschap Tuinbouw, Agrodiss, Plantum, LTO Glas-kracht, LTO Groeiservice, Telen met Toekomst, WUR glastuinbouw, Unie van Waterschappen, hoogheem-raadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, Hoogheemraad-schap Delfland, Waterschap Hol-landse Delta, VNG en Nefyto.

OP WEGG is ondergebracht bij het Platform Duurzame Gewasbescherming (PDG, voorheen Glami). Op aandringen van de Rijksoverheid heeft de stuurgroep van het PDG eind maart 2010 besloten dat het verminderen van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater (rechtstreeks en via het riool) prioriteit verdient. Om daar invulling aan te geven, heeft het PDG aan OP WEGG de opdracht gegeven voor het 'Plan van Aanpak (Water)emissieloze glastuinbouw'. De doelstelling is een nage-noeg nulmissie vanuit de glastuinbouwbedrijven. Als dit niet binnen afzienbare tijd wordt gerealiseerd, zullen de ministeries het Ctgb de opdracht geven om de toelatings-eisen voor gewasbeschermingsmid-delen in de glastuinbouw fors aan te scherpen.

We praten over de voorgeschiede-nis van OP WEGG en het plan van aanpak met Theo Cuijpers en Tom Smit. Theo Cuijpers is beleidsadviseur bij het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpener-waard. Tom Smit is hoofd ontwikke-ling en registratie bij Nefyto-deelne-mer Bayer CropScience. Beiden zijn nauw betrokken bij OP WEGG en zijn lid van de werkgroep.

Emissieroutes

"Jarenlang was het eigenlijk on-mogelijk om goed in beeld te krij-gen hoe het nu precies zit met de emissie van gewasbeschermings-middelen vanuit de glastuinbouw. De hiervoor benodigde meetmetho-den waren niet voorhanden", ver-telt Theo Cuijpers. "Daardoor was ook niet duidelijk wat nu de belang-

rijkste emissieroutes zijn. Er is lang gedacht dat de route via de lucht de belangrijkste emissieroute is, onder meer door drift en verdamping via open ramen."

De afgelopen jaren zijn die meet-methoden er wel gekomen en ze zijn ook meer betaalbaar geworden. Daardoor konden de waterschappen meer metingen verrichten. Zodoen-de werd op een gegeven moment een gewasbeschermingsmiddel van Bayer in het rioolwater ontdekt, zo-wel voor als achter de rioolwater-zuivering. Dat kon nooit via drift en verdamping daarin terecht zijn ge-komen, maar alleen via spuiwater dat op het riool geloosd was. Het be-treft overigens geen illegale lozing, want telers mogen als zij voldoende gerecirculeerd hebben spuiwa-ter lozen. Deze bevinding deed ver-moeden dat de waterstromen in de glastuinbouw een veel belangrijker

gepubliceerd", zegt Tom Smit. "De gegevens bevestigden het vermoeden dat de waterstromen een veel belangrijker emissieroute zijn dan het glasdek."

Via de waterstromen vindt niet alleen emissie van gewasbescher-mingsmiddelen plaats, maar ook van aanzienlijke hoeveelheden nu-triënten. Stikstof en fosfaat zijn daarvan de belangrijkste. "Door de lozing van bedrijfswater terug te dringen, worden dus meerdere pro-

den gespoeld. "In dit filterspoelwa-ter kunnen ook behoorlijke concen-traties gewasbeschermingsmiddel zitten, maar (door het volume) is het spuiwater verreweg de grootste bron", aldus Tom Smit.

Bewustwording

De gedane bevindingen vormen de basis voor het plan van aanpak dat de werkgroep van OP WEGG heeft opgesteld. Zoals bij veel van dit soort projecten zijn bewustwor-

Lang is gedacht dat het emissie via de lucht de belangrijkste emissieroute was, maar inmiddels is gebleken dat de waterstromen dit zijn.



De nutriëntentanks in de kas van gerberakwekerij S.C. Zwarts in Mijdrecht.



Enkele tanks voor de opslag van water in een kas.

emissieroute zouden kunnen zijn dan altijd was aangenomen.

Naar aanleiding hiervan hebben de Zuid-Hollandse waterschappen, Bayer CropScience en WUR/PPO in 2006 een enquête gehouden onder glastuinders en een jaar lang metingen laten uitvoeren in de waterstromen van glastuinbouwbedrij-ven. "De bevindingen zijn opgenom-en in een rapport dat in 2009 is

blemen opgelost", merkt Theo Cuij-pers op. "Het milieu is erbij gebaat, maar de teler ook. Alleen al om het feit dat er minder verlies van nutri-enten optreedt."

Spuiwater

Hoe zit het nu precies met de wa-terstromen in een kas, in relatie tot emissieroutes? We noemden al het glasdek, via condens en via geopen-de ramen. Dit is een emissieroute, maar dus veel minder belangrijk dan altijd gedacht.

"De belangrijkste emissieroute is het zogeheten spuiwater", legt Tom Smit uit. "In de glastuinbouw wor-den enorme hoeveelheden water aan het gewas verstrekt. Dit zogehe-ten gietwater bevat doorgaans nu-triënten en soms ook gewasbescher-mingsmiddel dat via het gietwa-ter wordt toegediend. Het overtollige water wordt opgevangen en (na aanvulling van nieuw water) herge-bruikt. Naarmate het water vaker wordt hergebruikt, loopt het natri-umgehalte op, omdat planten geen natrium opnemen. Op een gegeven moment wordt het natriumgehalte te hoog en wordt daardoor de groei belemmerd. De teler moet dan het water spuien. Dit mag hij (onder voorwaarden) doen op het oppervlaktewater of op het riool."

Naast het spuiwater is er nog een kleinere waterstroom, te weten het water waarmee de filters wor-

ding en gedragsverandering bij de telers belangrijke succesfactoren. "Over het algemeen dachten de telers dat hun emissie vrij beperkt was", zegt Theo Cuijpers. "We hebben nu andere inzichten, die erg verrassend bleken te zijn voor de telers. Ook het aanzienlijke nu-triëntenverlies via het spuiwater heeft veel telers aan het denken gezet."

Hoe langer een teler het spuien uitstelt, hoe minder emissie. Dat spreekt voor zich, maar is het teelt-technisch ook mogelijk en verant-woord? "Het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpener-waard heeft enkele jaren geleden de rozentelers in haar gebied ge-vraagd om zich voortdurend af te vragen of spuien wel echt nodig is. Dat heeft geresulteerd in 80 procent minder spuiwater, zonder ne-gatief effect op de opbrengst. Dat is al een enorme winst", vertelt Theo Cuijpers.

Tom Smit begrijpt heel goed dat telers niet zomaar hun bedrijfsvoe-ring omgooien en ineens het spuien gaan uitstellen. "Regelmatig spuien voelt voor telers als een beproef-de methode om de groei op peil te houden. Een teler wil uiteraard op safe spelen. De kunst is nu om telers zo ver te krijgen dat ze het spuien zo lang mogelijk uitstellen. En daar wordt nu onderzoek naar ge-daan."

Hoe natriumarm het uitgangswa-ter ook is, uiteindelijk zal een teler een keer moeten spuien. Of steeds een klein deel van het water, wat in de praktijk ook veel gebeurt. "Mo-menteel wordt onderzocht wat de beste mogelijkheden zijn om dit wa-ter te reinigen", aldus Tom Smit. "Zodat er met de verschillende wa-terstromen minimale hoeveelheden gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater of op de riolering terecht komen. De zogeheten bio-filters hebben te weinig capaciteit voor deze hoeveelheden water. Bete-re mogelijkheden liggen in het rei-nigen met UV-licht en waterstofper-oxide. Koolstoffiltering is ook een mogelijkheid."

Nieuwe kassen zouden zo ge-bouwd moeten worden, dat een nu-lemissie op termijn realiseerbaar is. "Daarom hebben we een Blauwdruk waterstromen ontworpen, als hand-leiding voor de optimale inrich-ting bij nieuwe kassen", merkt Theo Cuijpers op.

Voor telers levert het sluiten van de waterketen resultaat op voor zo-wel de korte als lange termijn, al-dus Theo Cuijpers en Tom Smit. "De winst op de korte termijn zit in een besparing op nutriënten, doordat die niet meer gespuid worden. En op de lange termijn het behoud van gewasbeschermingsmiddelen, door-dat de milieubelasting binnen de gestelde normen blijft." ■



Tom Smit (links) en Theo Cuijpers: "De kunst is om telers zo ver te krijgen dat ze het spuien zo lang mogelijk uitstellen."

Consument onnodig bang gemaakt voor residuen

Kritiek op 'Gifmeter' en bovenwettelijke eisen

Voor residuen van gewasbeschermingsmiddelen kent Europa een goed doortimmerde regelgeving. Toch kan de discussie over dit onderwerp soms flink oplaaien, zoals onlangs door een uitzending van TROS Radar. Dit soort publicaties maakt consumenten onnodig angstig en zet supermarkten aan tot bovenwettelijke eisen.

Begin november besteedde consumentenprogramma TROS Radar aandacht aan de jaarlijkse Gifmeter van Weet wat je eet. Daarin wordt gesteld dat in 2009 de afname van residuen van gewasbeschermingsmiddelen op groente en fruit is gestagneerd. Dit wordt geconcludeerd op basis van meetgegevens van de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA).

Uit wetenschappelijk oogpunt kunnen vraagtekens worden gezet bij de bevindingen van Weet wat je eet (zie verderop). "Maar veel erger is het dat consumenten keer op keer onnodig bang worden gemaakt voor residuen van gewasbeschermingsmiddelen op groente en fruit", zegt Nefyto-directeur Maritza van Assen. "Terwijl groente en fruit noodzakelijk zijn voor onze gezondheid en Nederlands groente en fruit bovendien volkomen veilig zijn. Dit wordt ook voortdurend gecommuniceerd door het Voedingscentrum. Bijkomend ongewenst effect is dat supermarkten, aangezet door rankings van milieu- en consumentenorganisaties, steeds meer en hogere bovenwettelijke eisen gaan stellen." Om meerdere redenen is dat een ongewenste ontwikkeling, waarover straks meer.

De uitzending van TROS Radar

terecht worden gepresenteerd als bedreigend voor de gezondheid. De wereldwijd gehanteerde norm voor residuen van gewasbeschermingsmiddelen op en in voedsel is de Maximum Residue Level, kortweg MRL. Sinds enige tijd zijn in de Europa de MRL's geharmoniseerd.

Een veelgemaakte fout is dat de MRL wordt gezien als gezondheidsnorm. Dat klopt niet, want het is een landbouwkundige norm of eigenlijk een handelsnorm, gebaseerd op Goed Landbouwkundig Gebruik (Good Agricultural Practice).

Bij de bepaling van de MRL wordt eerst naar gezondheidsaspecten gekeken. Daarbij wordt gekeken naar de chemische en toxicologische eigenschappen van de werkzame stof, de menselijke gezondheid en de blootstelling aan de residuen op basis van het dieet. De hieruit volgende berekeningen worden gemaakt aan de hand van een groot aantal onderzoeken. Bij de berekeningen worden grote veiligheidsmarges gehanteerd.

Vervolgens wordt de MRL bepaald op basis van Goed Landbouwkundig Gebruik, waarbij bijvoorbeeld ook werkzaamheid en milieukundige aspecten meewegen. De MRL is een waarde die direct te maken heeft met het toepassen van gewas-



Foodlog.nl

De presentatie van de Gifmeter in het tv-programma Radar heeft veel reacties losgemaakt. Onder meer op de website Foodlog.nl. Dit is een website (of beter: een magazine op internet) die als doel heeft zijn en onzin over voedsel te scheiden. De website bestaat sinds 2005 en heeft al diverse prijzen gewonnen. Dick Veerman, initiatiefnemer van Foodlog.nl: "Wat de organisaties achter Weet wat je eet doen, slaat helemaal nergens op. Deze organisaties lijken de slogan te hanteren 'gewasbeschermingsmiddelen de wereld uit, te beginnen uit Nederland'. Bij deze actie zie ik de motieven niet. Weet wat je eet maakt mensen bang voor gif, maar men slaagt er niet in om aan te tonen dat die angst ook daadwerkelijk terecht is."

als het aantal aangetroffen werkzame stoffen.

Uit oogpunt van volksgezondheid zijn bovenwettelijke normen volstrekt overbodig, pleit Maritza van Assen. "In Europa hebben we geharmoniseerde MRL's. Deze zijn grondig getoetst door de EFSA en ze hebben ruime veiligheidsmarges. Er is geen enkele reden waarom residu-normen nog strenger moeten zijn dan deze MRL's."

Overigens heeft het Europees Parlement aan de Europese Commissie gevraagd om bovenwettelijke normen (secondary standards) van supermarktketens nader te onderzoeken. Bovenwettelijke normen belemmeren de vrije handel en ze creëren oneerlijke krachtsverhoudingen in de keten.

Er zijn nog meer argumenten aan te dragen tegen bovenwettelijke eisen. In Nefyto Bulletin 2010/2 is hier al eens uitgebreid aandacht besteed: bovenwettelijke eisen kunnen zorgen voor een grotere milieubelasting. Vanwege de strengere norm proberen telers te voorkomen dat ze kort voor de oogst nog een bespuiting moeten uitvoeren. Dat heeft tot gevolg dat het curatief spuiten, zoals dat past binnen geïntegreerde teelt, wordt verdrongen door het zogeheten kalenderspuiten. Er wordt dan op vaste tijdstippen vroeg in de teelt preventief gespoten, om bespuitingen later in het seizoen te voorkomen.

Het andere ongewenste effect is dat telers weer meer breedwerkende middelen gaan toepassen in plaats van specifiek werkende middelen, die minder milieubelastend zijn. Dat doen ze om te bewerkstelligen dat er van zo weinig mogelijk verschillende middelen residuen worden aangetroffen op de producten. Dit streven kan bovendien resistentie in de hand werken.

Gifmeter

De Gifmeter van Weet wat je eet en de uitzending hierover van TROS Radar hebben veel reacties losgemaakt. Weet wat je eet (.nl) is een initiatief van de organisaties Milieudefensie, Stichting Natuur & Milieu en foodwatch. Sinds 2006 publi-

ceert Weet wat je eet haar zogeheten Gifmeter, een jaarlijkse rapportage gebaseerd op de meetgegevens van de nVWA.

In het najaar van 2010 heeft Weet wat je eet haar Gifmeter over 2009 gepresenteerd (www.weetwatjeet.nl), op basis van 3157 metingen van de nVWA. In de samenvatting wordt het volgende gesteld: "Uit deze cijfers blijkt dat de trend naar schoner voedsel lijkt te stagneren. Het aantal gezondheidsrisico's is met 0,5% gelijk gebleven, terwijl het aantal wetsovertredingen is toegenomen van 5% naar 7%. Op 62% van ons voedsel kwam landbouwgif voor, waarmee het iets schoner is dan in 2008 (64%). Ook het gemiddeld aantal gifstoffen per product daalde licht van 1,7 naar 1,6."

Vanuit statistisch oogpunt is veel aan te merken op deze conclusies, aldus Jan van Rongen (gepensioneerd wiskundige en IT-deskundige), die een uitgebreide reactie publiceerde op de website Foodlog.nl (zie kader). "Weet wat je eet goochelt met getallen en manipuleert conclusies", stelt hij. "Met wat eenvoudige statistiek is aan te tonen dat de in de Gifmeter gebruikte conclusies geen wetenschappelijke basis hebben. Met behulp van statistiek bepaal je of gevonden resultaten significant zijn of toeval zijn. Van de gepresenteerde cijfers in de Gifmeter kun je met grote zekerheid stellen dat ze op toeval berusten."

Pluim voor telers

Inmiddels heeft het Productschap Tuinbouw een brief gestuurd naar minister Schippers van VWS, met het verzoek een einde maken aan de misleidende berichtgeving over residuen op groenten en fruit en hier actief tegen op te treden.

In zijn publicatie op Foodlog merkt Jan van Rongen op dat in de Gifmeter de Nederlandse telers een pluim hadden moeten krijgen. Op basis van de steekproeven in de supermarkten (dus zonder de a-selectie 'ruis' van het importkanaal) zie je dat de Nederlandse telers op alle indicatoren van Weet wat je eet beter scoren dan het gemiddelde (van 13 landen). Dit wordt echter niet genoemd. ■



Groente en fruit zijn noodzakelijk voor onze gezondheid en bovendien zijn Nederlands groente en fruit volkomen veilig.

heeft veel reacties losgemaakt, vanuit de sector maar ook daarbuiten. Tijd om de feiten rond residuen van gewasbeschermingsmiddelen weer eens op een rijtje te zetten.

Misverstanden rond MRL

Wat we in discussies over residuen regelmatig zien, is dat overschrijdingen van de residu-norm on-

beschermingsmiddelen. De MRL is zo vastgesteld, dat er een minimum aan middel mag worden gespoten om een effect te bereiken. MRL's zijn dus afgestemd op een optimaal (en minimaal) gebruik van middelen. Dat maakt de MRL een landbouwkundige norm en geen veiligheidsnorm.

In de praktijk zijn MRL's vastge-

steld op een niveau dat laag genoeg is om zeker te stellen dat de veiligheidsmarges ter bescherming van de consument nooit bereikt zullen worden. Een overschrijding van de MRL levert daarom in verreweg de meeste gevallen geen enkel gevaar op voor de (volks)gezondheid. Dat geldt ook voor de overschrijdingen die de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) vindt op partijen.

In de Gifmeter van Weet wat je eet wordt de MRL als gezondheidsnorm gehanteerd, wat pertinent fout is. Helaas wordt deze fout vaker gemaakt.

Bovenwettelijke eisen

Onder meer in de Gifmeter worden supermarkten met elkaar vergeleken. Dat resulteert in ranglijsten van supermarktketens, waarin die met de 'schoonste' producten bovenaan staan. Supermarktketens blijken gevoelig voor dergelijke lijsten, hetgeen er in resulteert dat zij bovenwettelijke eisen gaan stellen. Die eisen betreffen zowel de hoeveelheid residu per werkzame stof

Steekproeven nVWA risicogestuurd

De in de Gifmeter gebruikt meetgegevens zijn afkomstig uit steekproeven van de nVWA. Die doet zij in supermarkten en bij importpartijen. De steekproeven in de supermarkten zijn (waarschijnlijk) a-select maar de steekproeven in de importpartijen zijn

risicogestuurd. De VWA richt zich daarbij op landen waarvan zij extra risico verwacht. Op basis van risicogestuurde steekproeven kun je geen algemene uitspraken doen over de import als geheel. In de Gifmeter worden die wel gedaan.

COLOFON

NEFYTO BULLETIN 4 | december 2010 | Jaargang 16 Nefyto Bulletin is een uitgave van Nefyto (Nederlandse Stichting voor Fytofarmacie), belangenorganisatie voor de Nederlandse agrochemische industrie. Het bulletin wordt kosteloos toegezonden aan personen en organisaties die op enigerlei wijze betrokken zijn bij gewasbescherming in Nederland. Nefyto Bulletin verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 1800.

REDACTIE Nefyto, Hogeweg 16 | Postbus 80523, 2508 GM Den Haag | t (070) 750 31 00 | f (070) 354 46 31 | nefyto@nefyto.nl | www.nefyto.nl | TEKST EN REALISATIE FredMeijer.nl Communicatie, Doetinchem

ONTWERP EN LAY-OUT Cyril Strijdonk Ontwerpburo, Gaanderen | FOTOGRAFIE Fred Meijer, Syngenta, VVD | DRUK Ratiosluis Doetinchem | VERSPREIDING Controlled circulation / ISSN 1382-3833